PRÁVNÍ PROSTOR

ODBORNÝ KONGRES

JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.

Advokátní kancelář Forejtová | Pelc | Partners s.r.o.

Trestní odpovědnost AI

Trestní odpovědnost AI

Kongres PRÁVNÍ PROSTOR 2024

přednášející JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.

Advokátní kancelář Forejtová | Pelc | Partners s.r.o.
Právnická fakulta Univerzity Karlovy

Obsah

1) **Vymezení AI, unijní legislativa**
2) **Aktuální otázky odpovědnosti za činnost AI**
3) **Formy trestné činnosti AI**
4) **Důvody pro a proti zavedení trestní odpovědnosti AI**
5) **Teoretické koncepty pojetí trestní odpovědnosti AI**

Definice AI

Neexistují jednotné ani trvalé definice fenoménu AI, jeho pojetí a přístupy k výkladu tohoto fenoménu se v čase proměňjí. **Tuzemská regulace zcela absentuje.**

Příkladmo lze uvést návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví harmonizovaná pravidla pro umělou inteligenci **(akt o umělé inteligenci),** který AI vymezuje jako:

= rychle se vyvíjející skupinu technologií, které mohou přinést širokou škálu výhod hospodářství i společnosti v celém spektru průmyslových odvětví a společenského života.

Unijní legislativa

1) Usnesení EP o umělé inteligenci v trestním právu a jejímu využívání policií a soudními orgány v trestních věcech – jediný dokument na unijní úrovni, který propojuje AI a trestní právo

2) Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví harmonizovaná pravidla pro umělou inteligenci **(akt o umělé inteligenci** – předkládá harmonizovaná pravidla pro uvádění systémů AI na trh, zvýšení transparentnosti užívání AI, zvláštní požadavky na vysoce rizikové systémy AI, pravidla monitorování trhu a dozoru nad ním

Unijní legislativa

3) Návrh směrnice EP a Rady o přizpůsobení pravidel mimosmluvní občanskoprávní odpovědnosti umělé inteligenci **(<u>směrnice o odpovědnosti za umělou inteligenci</u>) –** pouze soukromoprávní aspekty

4) Zpráva o dopadech umělé inteligence, internetu věcí a robotiky na bezpečnost a odpovědnost – „*budování důvěry v umělou inteligenci zaměřenou na člověka*“, vyjádření požadavku na to, aby nedílnou součástí systémů AI byly mechanismy bezpečnosti a zabezpečení, které garantují ochranu fyzického i psychického zdraví osob

Aktuální otázky odpovědnosti za činnost AI

1) **Kdo má být za protiprávní jednání (zneužití) AI trestně odpovědný?**
2) **Lze přiznat AI status právní osobnosti? Je žádoucí zavést nové „*třetí*“ pojetí právní osobnosti *sui generis* (FO, PO, AI)?**
3) **Je nutné či vhodné zavést trestní odpovědnost AI? Jaký koncept trestní odpovědnosti by bylo žádoucí zavést?**
4) **Je nutné zakotvit nové skutkové podstaty trestných činů do právního řádu?**

Trestná činnost AI

Trestnou činnost (kriminalitu) AI lze chápat ve třech rovinách:

1) **Trestná činnost spáchaná za použití AI** (úmyslné i nedbalostní trestné činy, AI jako nástroj spáchání)

2) **Trestná činnost zaměřená na AI** (např. neoprávněný přístup k počítačovému systému a neoprávněný zásah do počítačového systému nebo nosiče informací, poškození cizí věci)

3) **Selhání AI** (nedbalostní trestné činy – zejména proti životu a zdraví)

Důvody pro zavedení trestní odpovědnosti AI

1) Nástup AI do všech oblastí společnosti (průmysl, zdravotnictví, bankovnictví, robotika, ale také běžné záležitosti každodenního života)

2) Potenciální hrozba poškození majetku, způsobení poruchy zdraví či smrti člověka ze strany AI

3) Výchovné působení vůči široké společnosti před zneužíváním AI k páchání trestné činnosti (generální prevence)

4) Zabránění AI v páchání další trestné činnosti (individuální prevence)

5) Odčinění újmy poškozeného v rámci trestního řízení

Důvody proti zavedení trestní odpovědnosti AI

Právně-teoretické důvody <u>proti:</u>

1) Absence lidských atributů (morálka, etika, pohnutka atd.) – pojetí člověka jako jediného možného pachatele trestného činu **<u>překonáno již koncepcí TOPO</u>**

2) Subjektivní stránka SPTČ (*Lze AI přičítat zavinění fyzické osoby? Co když AI jednala sama bez zavinění fyzické osoby?)*

3) Objektivní stránka SPTČ *(Jednala fyzická osoba prostřednictvím AI jako nástroje? Jednalo více osob? Jednala AI sama?)*

Důvody proti zavedení trestní odpovědnosti AI

Faktické důvody <u>proti:</u>

4) Nedokonalost vývoje AI (stav poznání se velmi rychle posunuje vpřed), **výrobní vady AI** *(Je v takových případech potrestání AI spravedlivé?)*

5) Nevhodný způsob či podmínky užívání, následné poškození, jiné ovlivnění zásahem člověka

Teoretické koncepty pojetí trestní odpovědnosti AI

S ohledem na současné pojetí AI v kontextu trestního práva lze v zásadě rozlišovat tři následující koncepty trestní odpovědnosti AI:

První model - AI jako nástroj spáchání trestného činu

Druhý model - selhání AI – jako způsob naplnění objektivní stránky nedbalostního trestného činu

Třetí model - AI jako subjekt trestního práva hmotného

AI jako nástroj spáchání trestného činu (I. model)

- AI je využita toliko jako **způsob, jímž pachatel trestněprávně jedná.**
- Tento model vychází z předpokladu, že umělá inteligence nemá lidské atributy = hledá se trestně odpovědný pachatel (FO/PO).
- AI má roli „*pouze*“ **nevinného zprostředkovatele (innocent agent)**, u kterého absentují obecné znaky (věk, příčetnost, případně rozumová a mravní vyspělost).
- Lze vysledovat jistou **paralelu se zvířetem (§ 134 TZ**) a bude tak *mutatis mutandis* použitelná rozhodovací praxe ohledně poštvaných zvířat, byť zcela jistě sofistikovanějším (důmyslnějším) způsobem.

AI jako nástroj spáchání trestného činu (I. model)

- Tento model pokrývá z hlediska zavinění jednak

  úmyslné trestné činy (např. *počítačový hacker ovládající škodlivý software se snaží prolomit zabezpečení a získat přístup k datům*), jednak

  nedbalostní (př. *AI sice funguje bezvadně, lékař využívající operačního robota si však řádně neprostudoval manuál a bez potřebného proškolení zadal robotovi špatný pokyn, v jehož důsledku došlo k ublížení na zdraví).*

- Vliv na právní kvalifikaci z hlediska naplnění některých fakultativních znaků SPTČ (např. spáchání činu se zbraní).

Selhání AI (II. model)

- Podle tohoto modelu je **určitá FO/PO trestně odpovědná za selhání umělé inteligence, které nedbalostně zavinila**.
- V této souvislosti se postihují **nežádoucí následky použití *„vadně fungující“* AI**, kterým bylo možno při zachování potřebné míry opatrnosti předejít, avšak nestalo se tak.
- V úvahu připadají trestně odpovědné osoby, které nemají úmysl spáchat prostřednictvím AI trestný čin, ale jsou současně angažováni na její činnosti (např. na kontrole, dohledu, dozoru, servisu AI).
- Předpokladem jednání těchto osob je **porušení potřebné míry opatrnosti**, zejména v důsledku nedodržení potřebných bezpečnostních norem, profesionálních standardů, zvláštní povinnosti péče.

Selhání AI (II. model)

- **Nedbalostně jedná ten, kdo:**

  (a) nedodržuje míru opatrnosti, ke které je v rámci okolností povinen **(objektivní kritérium)**, a

  (b) podle svých subjektivních možností je také schopen ji dodržovat **(subjektivní kritérium).**

- Je nezbytný ve vztahu k objektivnímu kritériu tzv. **rejstřík práv a povinností, jak s umělou inteligencí nakládat?**

AI jako subjekt trestního práva hmotného (III. model)

- Předpokladem je **uznání právní osobnosti AI** v budoucnu.
- Pojetí člověka jako jediného možného pachatele trestné činnosti již bylo **překonáno zavedením trestní odpovědnosti právnických osob.**
- Nositelem právní osobnosti jsou však **dle § 17 odst. 1 OZ pouze fyzické či právnické osoby = zákonodárce nepřipouští právní osobnost a zároveň ani trestní odpovědnost jiných entit (např. svěřenské fondy, koncerny) či věcí (zvířata, obchodní závody).**

AI jako subjekt trestního práva hmotného (III. model)

- Je nezbytné se vypořádat s posouzením **objektivní stránky** (projev samostatné vůle jednat) **a subjektivní stránky** (zavinění) trestného činu.

- **Problematický koncept přičitatelnosti** – prostřednictvím AI může jednat vícero osob, osoba ovládající AI nemusí být identifikovatelná, AI může jednat sama na základě vlastních podnětů.

- Úvahy ohledně "*psychiky*" AI jako *sui generis species*.

AI jako subjekt trestního práva hmotného (III. model)

V souvislosti s úvahami o AI jako svébytného subjektu trestního práva se nabízí řada otázek:

- *Je možné uvažovat o zavedení třetího „subtypu“ právní osobnosti sui generis a zásadní rekodifikaci trestněprávních i soukromoprávních předpisů?*
- *Bude platit zásada souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti (obdobně jako dle ZTOPO)?*
- *Bude případně správné distingovat trestní odpovědnost v závislosti na vývojové generaci umělé inteligence?*
- *Je možná nějaká forma trestné součinnosti, tj. zejména účastenství?*
- *Mohla by se AI doznat ke spáchání trestného činu, anebo prohlásit svojí vinu?*
- *Jaké tresty by bylo možné AI ukládat?*

JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.
mulak@akfcp.cz

Děkuji za pozornost.

PRÁVNÍ PROSTOR

ODBORNÝ KONGRES

Děkujeme

kongrespravniprostor.cz